

Raahessa 20.10.2020

Sosiaali- ja terveysvaliokunta keskiviikko 21.10.2020 klo 09.45 / HE 129/2020 vp / Asiantuntijapyyntö

Asia: HE 129/2020 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelusetelistä annetun lain 3 §:n ja tuomioistuinsäätölain 5 §:n muuttamisesta

<https://www.eduskunta.fi/valtiopaivaasiakirjat/HE+129/2020>

Raahen seudun hyvinvointikuntayhtymä kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto ja tulla kuulluksi edellä mainitussa asiassa. Samalla valitettavasti joudumme toteamaan, että pyyntö saavutti meidät vasta tiistaina 20.10 klo 12, jonka vuoksi kirjallinen vastaus on toimitettu määräajan jälkeen. Tähän oli saatu erillinen lupa.

Pääsääntöisesti laki on varsin selkeä ja suurin osa sen esityksistä on kannatettavia. Hyvinvointikuntayhtymä haluaa kuitenkin nostaa muutamia teemoja ja kohtia, joihin se toivoo joko tarkennusta tai muutosta. Samalla se haluaa muistuttaa, että lain voimaantuloaikataulu on käytännön valmiuksia ajatellen kunnianhimoinen ja se tulee aiheuttamaan merkittäviä tulojen menetyksiä palvelun järjestäjälle. Nämä tulojen menetykset tulee kompensoida täysimittaisesti.

Maksun periminen

RASHKY toteaa, että esitys on selkeä siltä osin, mitä tietoja laskusta on vähintään käytävä ilmi. Itse lakitekstistä ei kuitenkaan käynyt ilmi, että laskuun olisi liitettävä lakitekstin perusteluissa mainitut ohjeet oikaisuvaatimuksen tekemisestä. Nyt esitetyn mukaisesti laskun tulisi sisältää tosialliset ohjeet oikaisuvaatimuksen tekemisestä, pelkkä nettisivujen tai muun lisätiedon löytymisen paikan maininta ei riittäisi. Oikaisuvaatimusohjeen sijaan olisi katsottava riittäväksi, että laskussa annetaan asiakkaalle lyhyt ohje virheellistä laskua koskevasta reklamaatiomenettelystä, maksuaikajärjestelyistä ja 11 §:n mukaisesta huojennusmenettelystä sekä puhelinnumero tai muu yhteystieto, josta asiakas saa lisätietoja edellä tarkoitetuista asioista

RASHKY toteaa, että asiassa on huomioitava laskutusohjelmien tekniset mahdollisuudet. Kunnille tulee antaa riittävä aika valmistautua mm. tietojärjestelmiin tehtävien muutosten vuoksi. Tämä edellyttää lain voimaantulon siirtämistä vähintään 6 kuukaudella tai jopa vuoden 2022 alkuun saakka. Lisäksi tulee huomioida, ettei uudistuksella tulisi lisätä paperin käyttöä ja siten lisätä kuluja sekä ympäristökuormitusta.

Päätös maksukyvyn mukaan määräytyvästä maksusta soveltuu ensisijaisesti sosiaalipalveluissa perittäviin maksuihin.

Käyttämättä jätetystä palvelusta perittävä maksu esitys laajentaa käyttämättä jätetyistä palveluista perittäviä maksuja nykyisestä merkittävällä tavalla. RASHKY pitää selkeänä sitä, että jatkossa ns. sakkomaksujen perintä olisi yhdenmukaista avosairaanhoidon, suun terveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon poliklinikkamaksujen kanssa. Lisäksi hyvänä pidetään sitä, että sakkomaksun voitaisiin lähettää riippumatta palvelua tuottavasta ammattiryhmästä ja palvelun luonteesta.

RASHKY:n näkemyksen mukaan ongelmalliseksi on muodostumassa kohta, jossa ns. sakkomaksun voisi lähettää 15 vuotta täyttäneelle mutta silti alaikäiselle nuorelle. Tämä on ristiriidassa sen kanssa, että muutoin palvelut oltaisiin säätämässä kaikkienensa maksuttomiksi alle 18-vuotiailta. 15 - 17-vuotias henkilö taloudellinen itsenäisyytensä on hyvin rajoittunutta ja mikäli nuori ei huolehdi laskun maksamisesta, seuraa tästä lopulta maksuhäiriömerkintä, joka voi olennaisesti vaikeuttaa nuoren itsenäistymistä ja tulevaisuutta. Pahimmillaan se on ensimmäinen askel kohti velkakierrettä.

Maksuttomat terveyspalvelut

RASHKY toteaa, että esitys on sinällään kannatettava, mutta maksukertymien aleneminen tulisi kompensoida kunnille täysmittaisesti. Maksujen poistuminen poistaisi sekä kuntayhtymältä, että sairaanhoitopiiriltä tuloja merkittävästi. Esim. sairaanhoitopiirin tulojen väheneminen saattaa oletettavasti merkitä sitä, että menetys kompensoitaisiin lisäämällä sairaanhoitopiirin jäsenkuntien maksuosuutta. Erikoissairaanhoidon kustannukset ovat jo nyt kuntatalouden kannalta täysin kestävämmällä tasolla ja kustannuskehitys on ollut hallitsematonta.

Työnjako sairaanhoitajien ja lääkäreiden välillä on viime vuosina muuttunut ja yhä useammin pitkäaikaissairaiden rutiininomaiset kontrollit toteutuvat pelkästään sairaanhoitajien vastaanotoilla ja lääkäriin ohjaututaan vasta sitten, kun tilanne vaatii lääketieteellistä kannanottoa. Käytännössä asiantuntijasairaanhoitajien vastaanottojen avulla pystytään varsin usein korvaamaan lääkärin vastaanottokäynti, mikä on sekä kustannustehokasta kuntayhtymälle että erittäin hyvä asia hoidonsaatavuudelle. Kuntayhtymän kannalta on kuitenkin kestävämpää, että vain lääkäreiden vastaanotoista voitaisiin jatkossa periä asiakasmaksu, mutta sairaanhoitajan antamasta lähes tai kokonaan samantasoisesta hoidosta ei voitaisi maksua periä. Asiakasnäkökulmasta arvioituna nyt esitetty lakimuutos voi myös johtaa palveluiden epätarkoituksenmukaiseen käyttöön ja lisätä palvelujen piiriin hakeutumista ja näin luoda haasteita järjestää palvelut voimassa olevien säädösten puitteissa.

Maksukatto

Suun terveydenhuollon sisällyttäminen asiakasmaksukattoon on asiakasnäkökulmasta ymmärrettävää, sillä asiakasmaksut ovat suun terveydenhuollossa melko suuria riippuen tehtyjen toimenpiteiden määrästä. Tämä on saattanut vaikuttaa siihen, että osa palveluista tarvitsevista on jättäytynyt hoitojen ulkopuolelle tai jättänyt hoidon kesken. Seuraukset ovat olleet vakaviakin. Lisäksi nyt esitetty lakimuutos poistaisi eron perusterveydenhuollon ja erikoissairaanhoidon maksukattokertymän välillä.

Kuntayhtymän näkökulmasta maksukatto suun terveydenhuollossa on kuitenkin hyvin ongelmallinen, sillä suun terveydenhuolto on perusterveydenhuollon toiminto, jossa kerätyt asiakasmaksutuotot ovat olleet merkittävässä suhteessa palveluiden todellisiin tuotantokustannuksiin. Lisäksi maksukatto lisäisi julkisten palveluiden kysyntää merkittävästi verrattuna yksityiseen hammashoitoon. Kuntayhtymän järjestämään suun terveydenhoitoon on tulossa muutoksia valmisteilla olevan kiireettömän

hoidonsaatavuuden asetuksen kiristämisestä nykyisestä kuudesta kuukaudesta kolmeen kuukauteen. RASHKY:n näkemyksen mukaan on muodostumassa ristiriita, kun ollaan kiristämässä kiireettömän hoidonsaatavuuden aikarajoja ja samalla lisätään asiakaspainetta julkiseen palvelutuotantoon.

Maksukaton piiriin on ehdotettu myös tilapäisen kotisairaanhoidon ja kotisairaalan asiakasmaksuja. Edellä mainitulla muutoksella saattaa olla pidemmällä aikavälillä se vaikutus, että asiakkaat hakeutuvat näihin palveluihin kotihoidon sijaan. Tällöin he ovat vääränlaisen palvelun piirissä ja samalla valikoitumisesta aiheutuu huomattavia lisäkuluja.

Maksukaton kertymisen seurantaan liittyy sen kaltaisia haasteita, että niihin ei ehditä löytää järkeviä ja tarkoituksenmukaisia ratkaisuja, jos laki tulee voimaan vuoden 2021 alusta. Maksukaton täyttymisessä otetaan huomioon aiempaa laajemmin erilaisia sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja, mikä lisää selvitystyön määrää ja edellyttää resursointia.

Maksukaton seurannan toteutuminen ei takaa asiakkaiden yhdenvertaisuutta. Heikoimmassa asemassa olevien etujen ajaminen on vaarassa jäädä pelkästään viranomaisten varaan ja vastuulle.

Kokonaisuutena uudistus tarkoittaisi useiden satojen tuhansien eurojen tulojen menetystä kuntayhtymälle. Tämä on erittäin vahingollista tilanteessa, jossa maksutulot ovat romahtaneet muutoinkin poikkeustilanteen seurauksena. Näin ollen tulojen menetykset tulee korvata täysimääräisesti.

Pitkäaikaisen tehostetun palveluasumisen, pitkäaikaisen perhehoidon ja pitkäaikaisen laitoshoidon maksu

RASHKY toteaa, että yhteneväisten kriteerien saaminen pitkäaikaisen palvelumaksujen määräytymiseen on tärkeää, sillä asumispalvelujen maksujen perusteiden on oltava yhdenmukaiset ja selkeät. Selkeällä maksupolitiikalla voidaan parantaa ihmisten mahdollisuuksia saada sellaisia palveluja, joita heidän terveydentilansa ja kuntonsa edellyttää. Samalla se parantaa yhdenvertaisuutta ja tasapuolisuutta.

Pitkäaikaisesta tehostetusta palveluasumisesta, pitkäaikaisesta perhehoidosta ja pitkäaikaisesta laitoshoidosta perittävän maksun perusteena olevat tulot

Esityksen mukaan asiakasmaksut määräytyisivät nettotulojen perusteella, mikä on tarpeellinen tarkennus, sillä tällä hetkellä kunnissa on ollut suurta vaihtelua siinä, huomioidaanko netto- vai bruttotulot, kun maksuja määrätään. Huomioon otettavat tulot tulee selkeästi luetella, mikä vähentää soveltamista ja lain erilaista tulkintaa.

Tuloista tehtävät vähennykset pitkäaikaisessa tehostetussa palveluasumisessa, pitkäaikaisessa perhehoidossa ja pitkäaikaisessa laitoshoidossa

Esityksen mukaan tuloista voidaan vähentää ennen asiakasmaksun määräämistä omistusasunnon välttämättömät ja kohtuulliset menot 6 kk ajan. Nämä välttämättömät ja kohtuulliset menot tulee määritellä tarkasti, jotta saavutetaan yhtenäiset käytännöt valtakunnallisesti. Esityksessä ei esim. oteta kantaa siihen, vähennetäänkö omistusasunnon kulut määräaikaaisesti asiakasmaksun perusteena

olevista tuloista siinäkin tilanteessa, kun asiakkaalla on käytettävissä olevia varoja tai säästöjä, joilla omistusasunnon kulut on käytännössä mahdollista maksaa.

Tuloista tehtävät erityiset vähennykset pitkäaikaisessa tehostetussa palveluasumisessa ja pitkäaikaisessa perhehoidossa

RASHKY toteaa, että esitys sinällään on esim. tehostetun palveluasumisen asiakkaan näkökulmasta kohtuullinen. Esitys kuitenkin toteutuessaan lisää asiakasmaksujen suuruutta laskevan henkilöstön työmäärä ja välillisesti myös terveydenhuollon henkilöstön työmäärä, kun asiakkaille tulee kirjoittaa arvioita ei-korvattavien lääkkeiden tarpeellisuudesta.

Jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta sekä pitkäaikaisesta asumispalvelusta perittävä maksu

RASHKY toteaa, että koti-, tuki- ja terveystalouden palvelujen käytöstä aiheutuvat asiakasmaksut sekä korkeat lääkekustannukset voivat yhdessä nostaa hoitokulut kohtuuttoman korkeiksi. Tukipalvelut ovat välttämättömiä, ne täydentävät kotihoidon antamaa tukea ja ovat usein olennainen osa sen vaikuttavuutta. Tukipalveluista kieltäytyminen taloudellisista syistä voi heikentää asiakkaan selviytymistä kotona, jolloin tarve pitkäaikaiseen tehostettuun palveluasumiseen ja laitoshoitoon voi lisääntyä. RASHKY toteaa, että laissa tulisi kiinnittää huomiota siihen, etteivät kaikkien palvelujen yhteenlasketut kuukausimaksut nouse asiakkaiden kohdalla kohtuuttomasti. Toinen vaihtoehto on, että asiakassuunnitelmien yhteydessä arvioidaan asiakkaiden kokonaistilanne ja mahdollisuus maksujen alentamiseen tai perimättä jättämiseen. Arvioinnissa olisi lähdettävä siitä, että varmistetaan asiakkaille tarpeenmukainen hoito ja palvelut.

Jatkuvasta ja säännöllisestä kotona annettavasta palvelusta sekä pitkäaikaisesta asumispalvelusta perittävän maksun perusteena olevat tulot

Laskennallinen metsätulo

RASHKY katsoo, että laskennallisen metsätulon voisi jättää huomioimatta tai huomioida vain siinä tapauksessa, jos metsätulo vuositasolla on todella huomattava. On tullut vastaan tilanteita, että laskennallista metsätuloa ei ole ilmoitettu asiakkaan tulotietoja selvitettyä. Useimmilla metsästä ei tule mitään säännöllistä tai jatkuvaa tuloa (ei hakkuita), koska metsänhoidollisesti hakkuu tulee tehdä sen kasvun mukaan optimaaliseen aikaan. Jos metsätulo säilytetään asiakasmaksulakiin, asiakasmaksulaskelmia tekevien olisi eduksi päästä asiakkaan verotietoihin.

Tukipalvelut ja asumispalveluun liittyvät palvelut

RASHKY esittää, että etäpalvelumaksut tulisi määritellä pienemmiksi. Alhaisemmat maksut ohjaisivat asiakkaita käyttämään etäpalveluja ja madaltaisivat niiden kokoilun kynnyksiä. Etäpalvelujen käyttöön tulee olla asiakkaan suostumus ja sen tulee sisällöllisesti vastata käyntiasiointiin perustuvaa palvelua. Kaikkinensa yhteneväiset käytännöt ovat tärkeitä. Jotta tähän päästään, on tuki- ja asumispalveluun liittyvien sisältöjen tarkka määrittely ja näidenkin maksujen yhtenäistäminen tärkeää.

Maksun määrittäminen ja tarkistaminen

Maksun alentaminen ja perimättä jättäminen

Esitetyssä uudistuksessa on paljon hyviä näkökohtia. Terveysthuollon kannalta on kuitenkin hyvin haasteellista, ettei ehdotettu lakiuudistus edelleenkään ota tarkempaa kantaa tasasuuruisten asiakasmaksujen oikaisuvaatimusten käsittelyyn ja lain soveltamisen yksityiskohtiin.

Viranomaisten tiedonsaantioikeus

RASHKY toteaa, ettei esitetty lakimuutos ota kantaa siihen, mitä tietoja viranomaisella on oikeus saada silloin, kun asiakasmaksu on tasasuuruinen, niin kuin terveydenhuollon asiakasmaksut ovat.

Muutoksenhaku

Terveysthuollon osalta esityksessä on uutena asiakkaan mahdollisuus tehdä oikaisuvaatimus myös tasasuuruisiin asiakasmaksuihin, joista ei erikseen tehdä asiakaskohtaista viranhaltijapäätöstä maksua määrättäessä. Nyt esitetty uudistus ei kuitenkaan edelleenkään ota kantaa siihen, miten asiakkaan maksukykyä tulisi arvioida tasasuuruisten asiakasmaksujen oikaisuvaatimusta käsiteltäessä. Tämä lainkohta vaatii vielä merkittävää lisäselvennystä siltä osin, mitä tuloja ja menoja maksukykyä arvioitaessa otetaan huomioon ja millainen tiedonsaantioikeus oikaisuvaatimuksen käsitteijällä on. Nyt esitetty lakimuutos on tältä osin epätarkka ja jättää liikaa tulkinnanvaraa, jotta oikaisuvaatimusten käsittelystä tulisi oikeudenmukaista ja tasalaatuista.

Esitetty muutos myös lisää merkittävästi hallinnollista työtä. Asumispalveluissa tai pitkäaikaisessa kotiin annettavassa palvelussa asiakasmaksupäätös tehdään harvoin, usein vain kerran vuodessa. Terveysthuollossa kuitenkin asioidaan useita kertoja vuodessa eikä palveluiden tarvetta voida etukäteen luotettavasti arvioida. Yksittäinen henkilö voi siten joutua tekemään asiakasmaksuistaan useita oikaisuvaatimuksia vuodessa, riippuen kyseisen henkilön sairaanhoidollisten ja lääketieteellisten palveluiden tarpeesta. Näiden toistuvien oikaisuvaatimusten tekeminen on asiakkaalle käytännön konkretian tasolla merkittävä rasite, ja oikaisuvaatimusten toistuva käsittely on huomattava lisätyökuorma hallintoon.

Kaikkien osapuolten kannalta asiaa voitaisiin sujuvoittaa esimerkiksi määräaikaaisella asiakasmaksuvapautuksella, minkä suhteen ei kuitenkaan ole olemassa ohjeita eikä tämäkään lakiesitys ota siihen kantaa.

Voimaantulo (alustava voimaantuloajankohta 1.1.2021)

RASHKY esittää lain voimaantulon siirtämistä vuodelle. Esitys edellyttää lukuisia muutoksia mm. asiakastietojärjestelmiin ja laskutusohjelmiin sekä muita hallinnollisia toimenpiteitä, joita ei pystytä saamaan valmiiksi vuoden vaihteeseen mennessä.

Lisäksi RASHKY toteaa, että lakimuutosesitys poistaisi merkittävän osan kuntayhtymän asiakasmaksutuloista ja lisäisi siten jäsenkuntien talouspaineita kriittisellä tavalla. Lakimuutoksen seurauksia on ajateltu kompensoitavaksi kuntien valtionosuuksien kautta. On kuitenkin hyvin epäselvää, missä määrin, koska ja millä laskuperusteella tämä kompensatio tapahtuisi.

Kunnioitavasti,
Raahen seudun hyvinvointikuntayhtymä

Lisätietoja:

Elisa Roimaa
Perhe- ja psykososiaalisten palvelujen tulosalueen johtaja
elisa.roimaa@ras.fi / 0400 617 473

Marjukka Manninen
Kuntayhtymän johtaja
marjukka.manninen@ras.fi / 050-39 000 66